

Analyzing the Role of Sex Education in Mothers' Awareness and Competence Regarding Children's Sexual Questions

Seyede Soraya Alavinezhad¹ *, Seyed Saeid Sajjadi Anari² , Masoumeh Zabeti Arani³ , Morteza Valaei⁴

1. Corresponding Author, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: alavinezhad@ut.ac.ir
2. Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: sajjadi.saeid@ut.ac.ir
3. Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: masoome.zabeti@ut.ac.ir
4. Department of Measurement and Evaluation, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: valaei_morteza@atu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received: 17 Feb 2023
Revised: 26 Jun 2023
Accepted: 05 Jul 2023
Published: 21 Dec 2024

Keywords:
Awareness, Children, Competence, Mothers, Sexual Education

ABSTRACT

This study was conducted with the aim of analyzing the role of sex education courses in the level of awareness and sufficiency of mothers to answer questions with sexual content of their children. The research method was qualitative and descriptive phenomenological. The field of research includes mothers who have received sex education training in Tehran in 2021-2022, among them, 20 mothers through targeted sampling according to the criteria of 1. At least 30 years old, 2. At least bachelor's education and 3. Those with 3 to 5 year old children were selected. Research data were collected from mothers' lived experiences and semi-structured interviews about the role of sex education. For the validity of the research, professors of psychology and qualitative research were consulted and their agreement coefficient was 0.86. Then, all the data were analyzed using the seven-step of Colaizzi's method and MAXQDA version 18 software. The results of this research were obtained in 6 main themes, education with 7 sub-themes, awareness with 4 sub-themes, attitude with 3 sub-themes, compliance with 2 sub-themes, reaction with 1 sub-theme and social life with 2 sub-themes. It seems that educating parents facilitates the field for increasing their awareness and empowering them to answer their children's questions. Therefore, it is recommended that specialists improve the awareness and adequacy of parents in the field of sexual education by conducting sex education courses in order to prevent sexual deviations and raise healthier children for the society.

Cite this article: Alavinezhad, S. S., Sajjadi Anari, S. S., Zabeti Arani, M., & Valaei, M. (2024). Analyzing the Role of Sex Education in Mothers' Awareness and Competence Regarding Children's Sexual Questions. *Journal of Applied Psychological Research*, 16(1), 1-23. doi: 10.22059/japr.2024.355585.644544

Publisher: University of Tehran

© The Author(s).

Press

DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2024.355585.644544>

واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان

سیده ثریا علوی نژاد^{۱*}، سید سعید سجادی اناری^۲، معصومه ضابطی آرانی^۳، مرتضی ولایی^۴

۱. نویسنده مسئول، دکتری تخصصی روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: Alavinezhad@ut.ac.ir
۲. استادیار، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: sajjadi.saeid@ut.ac.ir
۳. دکتری تخصصی روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: masoome.zabeti@ut.ac.ir
۴. دانشجوی دکتری تخصصی سنجش و ارزیابی، گروه آموزشی سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: valaei_morteza@atu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر، با هدف واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان خود به انجام رسید. روش پژوهش، کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. میدان پژوهش، شامل مادرانی است که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در شهر تهران، آموزش‌های تربیت جنسی دریافت نموده‌اند که از میان آنها، ۲۰ نفر از طریق نمونه‌گیری هدفمند با توجه به ملاک‌های ۱. حداقل دارای سن ۳۰ سال، ۲. حداقل تحصیلات لیسانس و ۳. دارای کودک ۳ تا ۵ سال انتخاب و داده‌های پژوهش از تجارب زیسته مادران و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته در مورد نقش آموزش‌های تربیت جنسی گردآوری شد. جهت روایی پژوهش نیز، با اساتید روان‌شناسی و حوزه پژوهش - های کیفی مشورت شد و ضریبتوافق آنها ۰/۸۶ به دست آمد. پس تمامی داده‌ها با استفاده از روش هفت‌مرحله‌ای کلایزی و نرم‌افزار MAXODA نسخه ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش حاضر در شش مضمون اصلی، آموزش با هفت زیرمضمون، آگاهی با چهار زیرمضمون، نگرش با سه زیرمضمون، رعایت کردن با دو زیرمضمون، واکنش با یک زیرمضمون و زندگی اجتماعی با دو زیرمضمون به دست آمد. به نظر می‌رسد آموزش والدین، زمینه را برای افزایش آگاهی و توانمندسازی آنان در پاسخگویی به سوالات فرزندان تسهیل می‌کند. بنابراین توصیه می‌شود که متخصصان با اجرای دوره‌های آموزشی تربیت جنسی، آگاهی و کفایت والدین در زمینه تربیت جنسی را ارتقا ببخشند تا از انحرافات جنسی جلوگیری شود و در نتیجه کودکان سالم‌تری نیز برای جامعه تربیت نمود.

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

کلیدواژه‌ها:

آگاهی، تربیت جنسی، کفایت، کودکان، مادران

استاد: علوی نژاد، س. س.، سجادی اناری، س. س.، ضابطی آرانی، م.، ولایی، م. (۱۴۰۳). واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به سوالات با

محتوای جنسی فرزندان. فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روانشناختی، ۱۶(۱)، ۱-۲۳. doi:10.22059/japr.2024.355585.644544

ناشر: انتشارات دانشگاه

© نویسندگان.

تهران

DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2024.355585.644544>

۱. مقدمه

کودکی اولین و مهم‌ترین دوره زندگی انسان و دوره‌ای شاخص جهت توسعه مهارت‌های بنیادی است (مفیدی، ۱۳۹۳). در این دوره کودک به عنوان یک یادگیرنده فعال در ساختار یادگیری می‌باشد و دانشی که در این دوران به دست می‌آورد، بسیار مهم و تعیین‌کننده است (کروگ و اسلنتز، ۲۰۱۱). با توجه به این که میزان قابل توجهی از یادگیری در سنین کودکی اتفاق می‌افتد، آموزش صحیح و مؤثر در این دوره باعث رشد بهنجار در دوره‌های بعد خواهد شد (روسکوس، ۲۰۰۹). تجارب سال‌های اولیه کودکی، موجب شکل‌گیری پایه و اساس شخصیت کودک می‌شود. آگاهی از این موضوع ما را به سمت بیشترین سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش کودکان در سنین اولیه زندگی به‌عنوان پربازده‌ترین نوع مداخله نسبت به سال‌های بعد، سوق می‌دهد (هکمن و موسو، ۲۰۱۴). بر همین اساس در بیشتر کشورهای پیشگام از خدمات مراقبت کودکان و آموزش‌های جامع به آنها در دوره پیش‌دبستانی استفاده می‌شود، به‌نحوی که امروزه تخمین زده می‌شود از هر چهار کودک، سه نفر از خدمات اولیه بهنگام استفاده می‌کنند (گوت و همکاران، ۲۰۱۷).

تأثیر والدین در دوران کودکی نسبت به سایر دوره‌های زندگی از اهمیت بیشتری برخوردار است. در این دوران سرعت یادگیری کودک بسیار زیاد است، بنابراین تجاربی که والدین و محیط برای او فراهم می‌آورند اهمیت زیادی دارد (بردسلی و تروست، ۲۰۱۶). مطالعات نشان داده‌اند که در کنار عوامل مرتبط با کودک (ویژگی‌های شخصیتی و خلق و خوی کودک)، عوامل محیطی (تحصیلات والدین، وضعیت اجتماعی خانواده، تأثیر همسالان، رسانه‌ها و سطح درآمد پایین) و عوامل خانوادگی (تعارضات زناشویی والدین و آسیب‌های روانی والدین و سبک فرزند پروری) به عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های قدرتمند در جریان تحول کودک هستند (اویزر و همکاران، ۲۰۰۳). آگاهی والدین از روند تحول کودکان، یکی از عوامل پیش‌بین جهت رشد موفقیت‌آمیز کودک است. دانش والدین از تربیت و رشد کودک حوزه‌هایی از قبیل آگاهی والدین درباره شیوه‌های مناسب تأمین نیازهای زیستی، اجتماعی-عاطفی و شناختی کودکان؛ درک والدین از مراحل طبیعی رشد کودک و آگاهی والدین از شیوه‌ها و راهبردهای حفظ تندرستی کودکان را در برمی‌گیرد (برونستین، ۲۰۰۶).

کودک عضوی از جامعه است که هنوز آموزش‌های لازم در حوزه تعاملات بین فردی را کسب نکرده است. خانواده‌ها در زندگی کودکان و تربیت آنها در سال‌های اولیه نقشی محوری ایفا می‌کنند. تربیت دارای جنبه‌های گوناگونی است، مانند تربیت دینی و معنوی، تربیت جنسی، تربیت اجتماعی، تربیت هنری. در این میان، تربیت جنسی یکی از موضوعات اساسی زندگی انسان و در عین حال از جنبه‌های مهم تربیت به‌شمار می‌رود (زندوانیان و شمشادی، ۱۳۸۹). کنجکاوی‌ها و سوالات جنسی کودکان از سه تا پنج سالگی شروع می‌شود. تربیت جنسی به‌عنوان یک جریان تغییر رفتار می‌باشد که دربرگیرنده فرآیند درازمدت کسب اطلاعات درباره حریم شخصی، هویت جنسی و روابط است. مهمترین هدف تربیت جنسی، توسعه رفتارهایی است که اعتماد به نفس، نگاه محترمانه به خود و دیگران، دوری از تجاوز و خشونت جنسی و تجارب جنسی سالم را در بر می‌گیرد (رزاقی، ۱۳۹۳). هدف این است که در طول دوران کودکی با کسب دانش جنسی و مهارت‌هایی که از سلامت جنسی فرد در زمان حال و آینده محافظت می‌کند، نگرش‌های جنسیتی سالم رشد و توسعه یابند (لطف‌آبادی، ۱۳۹۰). تربیت جنسی یک فرآیند دائمی است که افراد از طریق آن اطلاعات لازم در مورد مسایل جنسی را درک می‌کنند. تربیت جنسی محدود به زمان خاصی نیست و از بدو تولد شروع شده و به‌عنوان جنبه‌ای از روند تحول کودک فرآیندی تدریجی و مرحله‌ای است (میردی و همکاران، ۱۳۹۶). از این حیث، همان‌گونه که تربیت جسمانی، اجتماعی و معنوی کودک باید با برنامه‌ریزی انجام شود و فرصت‌های آموزشی مختلف برای آموزش آن مهیا نمود،

1. Krgoh & Slentz
2. Roskos
3. Heckman & MossoS
4. Côté et al
5. Beardslee & Trustee
6. Aviezer et al.
7. Bornstein

در زمینه تربیت جنسی نیز کودک باید از مسیر و منابع صحیح آگاهی‌های مناسب را به دست آورد تا در مسیر رشد تدریجی تا سن جوانی و براساس نیاز و درک خود رفتارهای مناسب را در مسایل جنسی کسب نماید.

مسئله تربیت جنسی، موضوعی است که والدین در مورد آگاه کردن فرزند خود نسبت به آن هراس و تردید دارند و به دلیل عقاید خود، علاقه‌ای به صحبت کردن درباره مسایل و آموزه‌های جنسی ندارند و این تصور را دارند که آگاهی فرزندشان نسبت به مسائل جنسی باعث گمراهی آنها خواهد شد؛ در حالی که باید بدانند هر چه اطلاعات کودکان درباره بدن و مسایل مربوط به جنسیت خود بیشتر و صحیح‌تر باشد، رفتارهای آگاهانه‌تری از خود بروز می‌دهند. بسیاری از والدین گمان می‌کنند که منظور از تربیت جنسی، آموزش مسائل جنسی و گفتگو با کودک در مورد نحوه برقراری رابطه جنسی است، هرچند آموزش نقش مهمی در تربیت جنسی دارد اما به هیچ عنوان تربیت جنسی به این معنی نیست. هدف اصلی از تربیت جنسی آگاهی کودک از ارزش خود، حرمت تن، آسیب‌های محیطی و محافظت از خود می‌باشد. در فرآیند تربیت جنسی، رفتارها و مهارت‌های والدین در این زمینه، کیفیت ارتباط با فرزند، ارائه اطلاعات مناسب و به موقع از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (ارجمندیا و علوی نژاد، ۱۳۹۹). کودکان به دلیل کنجکاوی‌هایی که درباره مسائل جنسی دارند به دنبال کسب اطلاعات از طریق مختلف می‌باشند که گاهی موجب کسب اطلاعات غلط در این زمینه می‌گردد. کودکان حدود ۴۷ درصد از اطلاعات خود را از طریق دوستان، حدود ۳۰ درصد از طریق کتاب، ۱۳ درصد از طریق والدین، ۱۱ درصد از طریق معلمان و ۹ درصد از طریق رسانه‌های غیر رسمی کسب می‌کنند (افشاری و همکاران، ۱۳۹۷). تربیت جنسی مانند لباس غواصی برای یک شناگر است که مجبور به شنا در اقیانوس پر از کوسه و نهنگ است. اگر کودک به این لباس تجهیز شود نه تنها والدین نگران رفتار انسان‌های اطراف خود نیستند، بلکه می‌توانند به کودک اجازه حضور در جمع‌های ایمن را نیز بدهند (ارجمندیا و علوی نژاد، ۱۳۹۹).

با توجه به اینکه والدین نخستین افراد جهت تربیت کودکان و مهمترین حامی فرزندان هستند، نقش و اهمیت آنها در آموزش تربیت جنسی فرزندان بسیار حائز اهمیت است (الکوایز و همکاران، ۲۰۱۰). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که کودکانی که در محیطی تربیت شده‌اند که در آن صحبت در مورد مسایل جنسی آزادانه و به شکل مثبت می‌باشد، در زندگی خود برای ایجاد یک رابطه سالم و مثبت جنسی موفق‌تر عمل کرده و با مشکلات کمتری در این زمینه مواجه می‌شوند. همچنین، کودکانی که در محیطی مثبت و به دور از تعصبات، آگاهی در مورد مسائل جنسی کسب کرده‌اند در مقابله با سواستفاده‌های جنسی قوی‌تر عمل می‌کنند. اگر این دسته از کودکان در موقعیتی قرار گیرند که به نوعی به سواستفاده جنسی منجر شود، سریع‌تر با والدین و کسی که مورد اعتمادشان است صحبت می‌کنند و بهتر می‌توانند از خود دفاع کنند (فان دردوف، ۱۳۹۷). طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷، ۲۶ درصد از کودکانی که در سراسر جهان آزار دیده‌اند مورد استثمار جنسی نیز قرار گرفته‌اند و طبق این گزارش ۱۸ درصد از قربانیان سوء استفاده جنسی دختر و ۸ درصد آنها پسران هستند؛ با این حال تنها یک درصد از کودکانی که در معرض آزار جنسی قرار گرفته‌اند توانسته‌اند کمک تخصصی دریافت کنند (رفایی شیرپاک و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین در پژوهشی که ارتباط میان آموزش تربیت جنسی را با میزان پیشگیری از سواستفاده جنسی از کودکان بررسی کرده است، نتایج نشان داد که آموزش تربیت جنسی به شدت به کاهش سواستفاده‌های جنسی از کودکان کمک می‌کند. همچنین یافته‌ها حاکی از این است که دانش، نگرش و اعتماد به نفس والدین درباره مسایل جنسی با کودکان خود از مهم‌ترین عوامل در صحبت راجع به مسایل جنسی بوده‌اند (ویکرل و همکاران، ۲۰۱۷). همچنین در پژوهشی که تأثیر تربیت جنسی بر جرأت‌ورزی کودکان دختر ۹ تا ۱۱ ساله بررسی شد، نتایج نشان داد که آموزش تربیت جنسی به کودکان و دختران، می‌تواند به آنها در دست‌یابی به هویت جنسی مستحکم‌تر یاری کند و این دختران با داشتن هویت قوی‌تر، بهتر می‌توانند در محیط‌های مختلف از خود حمایت و دفاع کنند که این موضوع در نهایت می‌تواند به بهبود جرأت‌ورزی در آنها منجر شود (بایگی و بزازیان، ۱۳۹۹).

آگاهی والدین مخصوصاً مادران از مسائل جنسیتی نظیر طرز برخورد مناسب با سوالات جنسی کودک، تشخیص رفتار طبیعی جنسی از رفتار غیر طبیعی، رفتارهای متناسب با سن، زمان آموزش مسائل جنسی، چگونگی شکل‌گیری هویت جنسی، بلوغ و ارتباط با همسالان در پیشگیری از رفتارهای ناسازگارانه کودکان و احساس کفایت و خودکارآمدی والدین مؤثر است. میزان آگاهی و نوع بینش والدین به ویژه مادر بیشترین نقش را در تربیت رفتارهای جنسی سالم فرزند مخصوصاً در سالهای پیش از مدرسه دارد. نتایج یک تحقیق نشان داده است که برنامه‌های تربیت جنسی جامع تأثیر مثبتی در کاهش وقوع کنجکاو‌های جنسی نامناسب در کودکان دارد (فیشر و همکاران، ۲۰۱۱). در پژوهش دیگری نیز که با موضوع آموزش و ارتقای سلامت جنسی کودکان انجام شد، نتایج نشان می‌دهد که توانمندسازی والدین با استفاده از برنامه آموزشی منجر به ارائه اطلاعات درست و ضروری در مورد مسایل جنسی می‌شود. (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴). رشید و حسینی نظری (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود با عنوان تأثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آنان نشان دادند میانگین نمره دانش والدین و احساس خودکارآمدی بعد از مداخله (دریافت برنامه آموزش تربیت جنسی)، نسبت به میانگین نمره قبل از آموزش، افزایش داشته در حالی که میانگین نمره دانش و احساس خودکارآمدی والدین گروه کنترل در پیش آزمون و پس آزمون ثابت بود و یافته‌ها نشان دهنده مؤثر بودن مداخله آموزشی بر افزایش دانش تربیت جنسی و صلاحیت والدین شده است. همچنین در پژوهش دیگری نیز که آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش دبستانی مورد بررسی قرار گرفت، نتایج نشان داد که مهم‌ترین عامل در تربیت رفتارهای جنسی سالم کودک در سال‌های پیش از مدرسه، میزان آگاهی و نوع نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی می‌باشد و از آنجایی که آگاهی و نگرش والدین نسبت به تربیت جنسی در حد متوسط برآورد شده است، تدوین محتوای آموزشی مناسب و راهکارهایی جهت افزایش آگاهی والدین ضروری محسوب می‌شود (میردی و همکاران، ۱۳۹۶).

با توجه به مطالب بیان شده، به دلیل اینکه نیازهای والدین درباره موضوع آموزش مسائل جنسی هنوز چندان مشخص نیست و چه بسا بسیاری از آنان هنوز تعریف درستی از تربیت جنسی ندارند. علاوه بر آن، کمبود روش‌ها و برنامه‌های اصولی و صحیح در دسترس والدین، موجب می‌شود تربیت جنسی جامعی انجام نگردد. افزون بر این، در حال حاضر دانش ما از تمایلات و مراحل رشد جنسی کودکان تا حدودی پراکنده است و تحقیقات تجربی نیز اطلاعات اندکی را فراهم نموده‌اند؛ به همین جهت به نظر می‌رسد کمبود دانش علمی در این زمینه احتمالاً دلیل خوبی برای ارزیابی رفتارهای جنسی کودکان باشد. همچنین رفتارهای جنسی غیرطبیعی ممکن است پیش آگهی در مورد انحرافات جنسی یا نشانه‌ای از مسائل عاطفی اساسی باشد که روان‌شناسان و همچنین مربیان و والدین به این دلیل باید قادر باشند تا رفتار جنسی طبیعی و غیرطبیعی را تشخیص دهند تا در مواقع لزوم به کودکان کمک نمایند. از این رو، پژوهش حاضر با هدف ضرورت آموزش تربیت جنسی به والدین، بررسی چرایی آن و شناسایی نگرش مادران، انجام شد تا در پی پاسخگویی به تمامی سوالات، گامی بنیادین در جهت افزایش آگاهی والدین نسبت به تربیت جنسی و در نتیجه فرزندپروری مسئولانه برداشته شود.

۲. روش

۲-۱. جامعه، نمونه و روش اجرا

جهت بررسی نگرش مادران نسبت به آموزش‌های تربیت جنسی، از رویکرد اکتشافی استفاده گردید. پژوهش حاضر، با استفاده از روش کیفی و رویکرد پدیدارشناسی می‌باشد و با بهره‌گیری از تجارب زیسته‌ی مادران، به دنبال کشف عوامل مؤثر در میزان آگاهی و کفایت والدین نسبت به سوالات جنسی کودکان است. از آنجایی که پژوهشگران در این پژوهش، دیدگاه مادران در مورد آموزش‌های تربیت جنسی را در بازه زمانی ۱۵ دی ۱۴۰۰ تا ۱ شهریور ۱۴۰۱ مورد شناسایی قرار داده، لذا این مطالعه با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. میدان پژوهش، شامل مادران شهر تهران است که آموزش‌های تربیت جنسی را دریافت نموده‌اند

که از میان آنها، ۲۰ نفر از طریق نمونه‌گیری هدفمند با توجه به ملاک‌های ۱. حداقل دارای سن ۳۰ سال، ۲. حداقل تحصیلات لیسانس و ۳. دارای کودک ۳ تا ۵ سال انتخاب شدند (جدول ۱).

روش انتخاب شرکت‌کنندگان از نوع هدفمند و تعداد مصاحبه‌شوندگان بستگی به اشباع نظری سوالات تحقیق دارد. در پژوهش‌های کیفی از روش نمونه‌گیری هدفمند که به‌عنوان نمونه‌گیری قضاوتی یا انتخابی نیز شناخته می‌شود، استفاده می‌شود که در آن محققان هنگام انتخاب نمونه پژوهش برای شرکت در مصاحبه‌ها بر قضاوت خود تکیه می‌کنند. این نمونه به گونه‌ای انتخاب می‌شود که تا حد امکان ویژگی‌های جامعه واقعی را داشته باشد.

۲-۲. ابزارهای پژوهش

داده‌های موردنیاز در این پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختارمند به‌دست آمده است، زیرا که به‌اعتقاد پونش^۱ (۲۰۰۲) ما به‌دنبال بررسی عمیق تفکر بدون هدایت بوده‌ایم. سوال‌های مصاحبه با انتهای باز بوده‌اند و به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که مشارکت‌کننده را به سمت بیان خود که موردنظر پژوهش بود هدایت می‌کرد. یکی دیگر از دلایل استفاده از سوالات با انتهای باز این بود که این امکان را برای پاسخ‌دهندگان فراهم می‌کرد تا ابعادی از سوال را انتخاب کنند که مایلند به آنها پاسخ دهند. جهت مطالعه روایی سوالات پژوهش، با اساتید روان‌شناسی و پژوهش‌های کیفی مشورت شد و ضریب توافق ۰/۸۶ به دست آمد. پس از هماهنگی با مصاحبه‌شوندگان، مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شد و هر مصاحبه به صورت میانگین بین ۴۰ الی ۵۰ دقیقه به طول انجامید. مصاحبه‌ها تا نفر بیستم ادامه یافت اما از مصاحبه نفر پانزدهم مضمون جدید به‌دست نیامد، از این‌رو در مصاحبه پانزدهم اشباع نظری حاصل شد. اشباع نظری، هنگامی اتفاق می‌افتد که محقق به این نتیجه برسد که در مرحله‌ای از کار به پاسخ‌های مشابه دست‌یافته و مفاهیم جدیدی ظهور نیابند. به‌عبارت دیگر، سطح اشباع داده‌ها به مرحله‌ای از گردآوری داده‌ها اطلاق می‌شود که پاسخ‌های داده‌شده به سوالات تحقیق و یا مصاحبه‌های انجام شده کافی به‌نظر برسند، چرا که داده‌های گردآوری شده از طریق مصاحبه، مشابه و تکراری می‌شوند (محمدپور، ۱۳۹۱). اهم سوالات عبارت بودند از: آموزش‌های تربیت جنسی در میزان آگاهی شما چه نقشی داشته است؟ قبل و پس از ورود و شرکت در دوره آموزش تربیت جنسی، طرز برخورد شما با سوالات کودکان چگونه بوده است؟ چرا؟ آموزش‌های تربیت جنسی، چه نقشی در توانایی پاسخ درست و اصولی به سوالات کودکان با محتوای جنسی داشته است؟ اگر شما شاهد بازی‌ها و کنجکاوی‌های جنسی فرزندان با دوستانش باشید، چه برخوردی خواهید داشت؟ از نظر شما، اهمیت و ضرورت آموزش‌های تربیت جنسی به والدین چیست؟

۲-۳. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این روش، تحلیل داده‌ها همزمان با گردآوری داده‌ها انجام می‌گیرد. و این دو فرآیند منفک از هم نیستند؛ پژوهشگر با تحلیل همزمان داده‌ها برای گردآوری داده‌ها بیشتر شناخت پیدا کرده و برای جمع‌آوری داده‌های بیشتر بعدی نیز تصمیم‌گیری می‌کند. در پژوهش حاضر، متن مصاحبه‌ها کلمه به کلمه پیاده‌سازی و دست‌نویس شد. سپس اطلاعات به دست‌آمده از مصاحبه‌ها با روش هفت مرحله‌ای کلایزی تحلیل شد. بدین ترتیب، تمامی توصیف‌های ارائه‌شده توسط شرکت‌کنندگان در مصاحبه، خوانده شد تا پژوهشگر نسبت به آن اطلاعات به دست آورد، سپس عبارات و کلمات کلیدی که مستقیماً با موضوع مورد پژوهش در ارتباط است، استخراج شد. در این مرحله معنای هر یک از جملات و عبارات مهم استخراج شده در مصاحبه‌ها بررسی می‌شوند. در ادامه، تمام مراحل انجام شده، مجدداً برای هر مصاحبه تکرار و معانی مرتبط با هم در طبقه اصلی قرار گرفت و نتایج به منظور یک توصیف کامل از موضوع مورد پژوهش گردآوری شد. در مرحله بعد توصیف کامل موضوع مورد مطالعه به صورت یک بیانیه روشن از ساختار اساسی موضوع مورد مطالعه که تحت عنوان «ساختار ذاتی پدیده» نام‌گذاری می‌شود، قرار می‌گیرد و در نهایت پس از اتمام این

^۱. Punch

مراحل، جهت اعتباریابی یافته‌ها، مجدداً به شرکت کنندگان جهت صحت اطلاعات استخراج شده مراجعه شد (کلایزی^۱، ۱۹۹۷؛ به نقل از محمدزاده و صالحی، ۱۳۹۴).

روش شناسان جهت ارزیابی کیفیت نتایج تحقیق کیفی از ملاک اعتمادپذیری استفاده می‌کنند. این ملاک، میزانی است که می‌توان به نتایج یک تحقیق اعتماد کرد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۴). و برای تحقق این امر از روش **گوبا و لینکلن**^۲ (۱۹۸۵) استفاده می‌شود که شامل چهار ملاک باورپذیری^۳، اعتمادپذیری^۴، تأییدپذیری^۵ و قابلیت انتقال^۶ جهت بررسی ملاک اعتمادپذیری می‌باشد. ملاک باورپذیری به معنی قابل باور بودن پژوهش است (ابوالمعالی، ۱۴۰۰). در این پژوهش، جهت باورپذیری داده‌ها، از چهار روش ممیزی بیرونی^۷، روش کنترل مداوم، بازبینی نتایج توسط اطلاع‌رسان‌ها^۸ و درگیری طولانی مدت^۹ استفاده شد: ۱. ممیزی بیرونی که در این روش، فرد دیگری که به روند کار ما نظارت دارد، روش کار را مورد بازبینی قرار داد، ۲. روش کنترل مداوم: در این پژوهش از روش کنترل مداوم جهت تحقق روای روایی درونی یافته‌ها استفاده و فرآیند تحقیق با جزئیات دقیق ثبت شد، ۳. بازبینی نتایج: به منظور اطمینان از موثق بودن داده‌ها، نتایج به دست آمده از داده‌ها به شرکت کنندگان در پژوهش ارسال گردید و مورد تأیید آنان قرار گرفت و ۴. درگیری طولانی مدت: محققان، زمانی طولانی مدت (حدود ۸ ماه)، درگیر موضوع پژوهش بودند (صالحی و همکاران، ۱۳۹۴).

صحت داده‌ها، به غنای داده‌های به دست آمده، انسجام آن‌ها و توانایی تحلیل پژوهشگران متکی است. ملاک اعتمادپذیری در پی یافتن پاسخ این سؤال است که آیا افراد دیگر غیر از پژوهشگران پژوهش حاضر نیز، تفسیر و نتیجه‌گیری او را تأیید می‌کنند؟ (کینگ و هوراس^{۱۰}، ۲۰۱۰؛ نقل از ابوالمعالی، ۱۴۰۰). در پژوهش حاضر نیز به منظور ارتقای صحت داده‌ها، از سه متخصص مسلط به موضوع پژوهش کمک گرفته شد تا اعتمادپذیری تفسیرهای به دست آمده از سوی پژوهشگران، بررسی گردد. در پژوهش حاضر سعی شد تا با تهیه مدارک کافی در خصوص موضوع مورد پژوهش، رویه‌های مورد مطالعه، زمینه و شرایط پژوهش توصیف گردد.

۳. یافته‌ها

۳-۱. توصیف جمعیت شناختی

جدول ۱ - ویژگی‌های فردی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

شرکت‌کننده	سن	تحصیلات	شرکت‌کننده	سن	تحصیلات
۱	۳۰	دندانپزشک	۱۱	۳۰	لیسانس
۲	۳۶	لیسانس	۱۲	۳۵	لیسانس
۳	۳۲	لیسانس	۱۳	۳۶	لیسانس
۴	۳۳	لیسانس	۱۴	۳۰	لیسانس
۵	۳۵	لیسانس	۱۵	۳۷	لیسانس
۶	۳۸	لیسانس	۱۶	۳۹	فوق لیسانس
۷	۳۸	پزشک متخصص	۱۷	۳۵	لیسانس
۸	۳۲	لیسانس	۱۸	۳۳	لیسانس
۹	۳۰	لیسانس	۱۹	۳۰	لیسانس
۱۰	۳۱	لیسانس	۲۰	۳۹	داروساز

1. Colaizzi, P. F.
2. Guba & Lincoln
3. credibility
4. dependability
5. confirmability
6. transferability
7. external audit
8. member-check
9. prolonged engagement
9. King & Horas

۳-۲. بررسی مقوله‌ها

بر اساس نکات استخراج شده از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته و یافته‌های بین‌المللی، پیامدهای آموزش جنسی بر نگرش و آگاهی مادران واکاوی شد. در مجموع، شش مضمون اصلی به دست آمد که برای هر مضمون نیز تعدادی زیرمضمون تقسیم‌بندی شد. در واقع تحلیل عمیق مصاحبه شرکت‌کنندگان، به استخراج شش مضمون اصلی شامل «آموزش، آگاهی، نگرش، رعایت کردن، واکنش و زندگی اجتماعی» منتج شد (شکل ۱).

۳-۲-۱. مضمون اصلی ۱: آموزش

از آنجا که والدین مراقبان اصلی کودکان هستند کیفیت و میزان دانش آنها برای رشد موفقیت‌آمیز کودکان حیاتی است. کودکان از بدو تولد، در حال یادگیری هستند و بر والدین تکیه می‌کنند تا از آنها حمایت و مراقبت کنند. در نتیجه آموزش والدین، نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت و آینده کودک ایفا می‌کند (بردسلی و تروست، ۲۰۱۶). در این پژوهش، منظور از آموزش، اطلاعاتی است که والدین در مورد تربیت جنسی و نقش آن در روند رشدی کودک دارد. مضمون اصلی آموزش در پژوهش حاضر را می‌توان به هفت زیرمضمون تقسیم‌بندی کرد:

ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک:

تربیت جنسی فرآیندی است که کودک طی آن نگرش، باورها و ارزش‌هایی را کسب می‌کند که در تمام طول عمر، بر موضوعات مهمی مثل روابط بین‌فردی و عاطفی، صمیمیت و هویت او تأثیرگذار است. تربیت جنسی فرآیند مرحله‌ای است که باید بر اساس ویژگی‌های کودکان و درخور فهم و درک آنها صورت گیرد تا به رشد شخصیت اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی فرد منجر شود. یکی از مادران درباره اطلاعات مناسب به کودک می‌گوید: «بجوری که در حد فهمش باشه مثلاً برایش توضیح بدم».

جلوگیری از آسیب در کودکی:

نقش والدین در شکل‌گیری شخصیت کودکان غیرقابل اغماض و از مهم‌ترین عوامل در تأمین سلامت کودکان است. بنابراین میزان آگاهی و نگرش والدین از آسیب‌های اجتماعی کودکان و راه‌های پیشگیری از آن از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. تربیت و آموزش درست می‌تواند در شکل‌گیری هویت جنسی سالم در کودکان بسیار موثر می‌باشد؛ زیرا سلامت جنسی و سلامت روان‌شناختی آن‌ها را در مراحل بعدی تضمین می‌کند. یکی از مادران در این باره می‌گوید: «این آموزش‌ها باعث میشه واکنش مناسب‌تری از خودشون نشون بدن و کمتر آسیب ببینن».

ضرورت آموزش والدین:

والدین مطلع، مسائل رشدی را زودتر تشخیص داده و مؤثرتر آشکار می‌سازند. مطالعات زیادی نشان داده است که مداخلات آموزشی والدین می‌تواند با موفقیت نگرانی‌های جنسی در میان کودکانی که سابقه رفتاری جنسی دارند را کاهش دهد (آلن و همکاران، ۲۰۱۶). آگاهی والدین از مسائل جنسیتی از قبیل تشخیص رفتار طبیعی جنسی، طرز برخورد مناسب با کودک، رفتارهای متناسب با سن، زمان آموزش مسائل جنسی، چگونگی شکل‌گیری هویت جنسی، بلوغ، ارتباط با همسالان و کنترل منابع اطلاعاتی کودکان در پیشگیری از رفتارهای ناسازگارانه کودکان و احساس کفایت و خودکارآمدی والدین مؤثر است (فولر، ۲۰۱۴). گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان نیز تایید کننده این موضوع است: «به نظر من همه مادرا پدرا واقعا به آموزشی را باید ببینن حتی قبل از بچه دار شدن که از ایجاد مشکلات و تجاوزهایی که الان اینقدر زیاد شده جلوگیری بشه».

آموزش صحیح کودک:

آموزش صحیح کودک، یکی از موضوعات اساسی در رشد و شکوفایی کودک است که تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله زمینه فرهنگی، سطح رشدی، توانایی‌های شناختی کودک و شخصیت والدین قرار دارد. آموزش صحیح کودک باعث می‌شود تا کودک در مسیر رشد متعالی خود و متناسب با ویژگی‌های شخصیتی خود گام بردارد. سلامت جنسی، یکی از مؤلفه‌های بسیار اساسی در

سلامت روان شناختی هر فرد می‌باشد و در صورت بروز اختلال در آن، دیگر جنبه‌های حیات روانی و ارتباطی فرد تحت تأثیر قرار می‌گیرد (قلندری و رفیعی، ۲۰۱۵). نظر یکی از مادران بدین شرح است: «اطلاعات در خورد سنش رو بهش میدم نه کمتر نه بیشتر میدونید منظورم اطلاعات مناسبه».

پرسش از دیگران:

در دوران کودکی، والدین بیشترین نقش را در تربیت جنسی به عهده دارند و باید تلاش کرد تا هر یک از والدین سهم خود را به خوبی ایفا کرده و برخورد نادرستی با کودک نداشته باشند؛ زیرا برخورد نامناسب در برابر سوالات کودک، نه تنها باعث سلب اعتماد او از والدین خود می‌شود بلکه کودک تلاش می‌کند تا سوالات خود را از منابع پاسخگوی دیگر مانند گروه همسالان و فضای مجازی جست‌وجو کند که این امر خود آسیب‌های زیادی برای کودک و خانواده در پی دارد. یکی از مادران درباره پرسش از دیگران می‌گوید: «باید اینقدر اطلاعات و توانایی داشته باشم که پاسخ سوالاتشو بدم که دیگه نره از بقیه منابع جوابهای نادرست پیدا کنه».

پاسخ صحیح به سوالات کودک:

سوال پرسیدن همواره به رشد شناختی و اجتماعی کودکان منجر می‌شود و یکی از نیازهای اساسی آنها می‌باشد تا اطلاعات خود را از محیط اطراف افزایش دهند. پاسخ‌هایی که پیرامون مسائل جنسی برای کودک ایجاد می‌شود باید در سطح درک و فهم آنها پاسخ داده شود و از پنهان کاری و پاسخ‌های خلاف واقع پرهیز شود. یکی از شرکت‌کنندگان در مورد پاسخ صحیح به سوالات کودک می‌گوید: «بعد از اینکه آموزش‌های تربیت جنسی را یاد گرفتم خیلی هوشیارانه‌تر پاسخ میدم و مطابق با سوال خودش جواب میدم و احساس می‌کنم که قانع میشه».

جلوگیری از کنجکاوی نامناسب:

تربیت جنسی متناسب با روند رشد کودکان باعث می‌شود کنجکاوی‌های جنسی کودکان سرکوب نشود و همچنین خطر منحرف شدن ذهن کودکان را نسبت به مسائل جنسی کاهش دهد. کنجکاوی‌ها و سوالات جنسی خواه ناخواه در ذهن کودکان ایجاد می‌شود و ناآگاهی و ناتوانی در پاسخ به سوالات کودکان باعث می‌شود تا آن‌ها در زمینه مسائل جنسی دچار سردرگمی شوند. لذا تربیت جنسی شیوه پیشگیرانه‌ای است که برای ایمن نگه داشتن کودک مطرح می‌شود. نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد این موضوع بدین صورت است: «یاد گرفتم که وقتی سوالی می‌پرسه جوری رفتار نکنم و گارد نگیرم که کنجکاویش بیشتر بشه و بخواد سوالی بیشتری که حتی مناسب سنش هم نباشه ازم بپرسه».

۳-۲-۲. مضمون اصلی ۲: آگاهی

حیات جنسی انسان از بدو تولد شروع می‌شود و به تدریج رشد و نمو می‌یابد. مهارت مادر و پدر در آموزش و تربیت جنسی کودک از عوامل اساسی در شکل‌دهی به رفتارهای او قلمداد می‌شود و این امر زمانی مهیا می‌شود که والدین آگاهی لازم از این موضوع داشته باشند (ساوانسوجارید و همکاران^۱، ۲۰۱۳). مضمون اصلی آگاهی در پژوهش حاضر را می‌توان به چهار زیرمضمون دسته‌بندی کرد:

حس مسئولیت‌پذیری:

مسئولیت پدر و مادر در تربیت فرزندان، از زمان انعقاد نطفه و سپس دوران بارداری آغاز می‌شود. مسئولیت اساسی والدین در برابر فرزندان، تربیت صحیح است. هر چند تربیت، خود واژه‌ای عالی است که همه کردارها و فعالیت‌های والدین را در تمامی زمینه‌ها شامل می‌شود. در این پژوهش، این مضمون بدین معناست که در نتیجه آگاهی که والدین در زمینه تربیت جنسی به دست آوردند، در برابر این آموزش‌ها احساس مسئولیت‌پذیری داشته و سعی می‌کنند با آگاهی بیشتری با این مسائل برخورد کنند. نظر یکی از مادران در این باره: «حواسمون به بچمون و حتی بازی‌هایی که انجام میده حتما باید باشه چون اگر مشکلی پیش بیاید من و پدرش مسئول اصلی اتفاق هستیم».

حمایت:

تربیت جنسی شیوه پیشگیرانه‌ای است که برای ایمن نگه داشتن کودک از آسیب‌ها و اجتناب از مشکلات و چالش‌های موجود تأکید می‌شود. اگر والدین آموزش و آگاهی لازم را در مسیر تربیت جنسی کودک به دست بیاورند، بسیاری از سوالات و کنجکاوی‌های کودک را طبیعی قلمداد کرده، برخورد مناسبی با او داشته و توضیحات متناسب با سن به او خواهد داد. در این صورت، در هر مقطعی کودک با مشکل و یا مسئله‌ای روبرو شود می‌تواند به پدر و مادر به عنوان اولین و معتبرترین منبع مراجعه کند و در معرض خطر ناشی از اطلاعات نادرست و یا غیرضروری توسط منابع غیرمعتبر قرار نگیرد. یکی از مادران در تأیید این موضوع می‌گوید: «من در همه حال باید حامی فرزندم باشم و اگر بوقت مشکلی پیش اومد باید بچم را حمایت کنم نه اینکه تو اون موقعیت اونو مقصر کنم و بهش احساس گناه بدم».

ایجاد اعتماد به نفس:

اعتماد به نفس یک ویژگی انسان در زمینه شناخت از خود است. هر چه قدر میزان این شناخت بالاتر باشد نشانه این است که فرد خود را ارزشمندتر و توانمندتر می‌داند (اوربک و همکاران، ۲۰۰۷). والدینی که اعتماد به نفس بالایی در فرزندپروری داشته باشند، می‌توانند کودک با اعتماد به نفسی نیز پرورش دهند. اما هر اندازه فرد در کسب اعتماد به نفس دچار شکست شود، دستخوش اضطراب و احساس عدم کفایت در زندگی می‌گردد. عزت نفس بالا در فرد ایجاد حس اعتماد به خود می‌کند که این احساس او را قادر به تطابق با موقعیت‌های سخت می‌نماید. در فرزندپروری نیز، کسب آگاهی‌های لازم برای تربیت کودک احساس اعتماد به نفس والدین و میزان تسلط آنان بر نقش خود را افزایش می‌دهد (کاردوسو و همکاران، ۲۰۱۵). در راستای این موضوع یکی از مادران می‌گوید: «وقتی آدم آموزش مبینه و میفهمه خیلی از رفتارها و سوالایی که میپرسن اقتضای سن بچه هاست راحت تر و با اعتماد به نفس بیشتری میتونه خودش را در این موقعیت ها قرار بده و پاسخ بده».

ارائه پیشنهاد‌های جایگزین:

برخی والدین در برابر رفتارهای کودکان روش تنبیه را به کار می‌گیرند و گاهی کودک را محروم کرده و واکنش هیجانی زیادی در برابر رفتارهای او نشان می‌دهند. در حالی که اگر والدین در برابر رفتارهای کودکان به جای تنبیه، روش راهکارهای جایگزین را به کار گیرند و توجه کودک را به سمت محرک‌های مثبت معطوف کنند، در طول زمان شاهد تغییر رفتار کودک و افزایش رفتارهای مطلوب خواهند بود. نظر یکی از مادران در مورد پیشنهاد‌های جایگزین بدین صورت است: «بیار بعد از این کلاسها دیدم که دخترم جلوی آینه وایساده و داره خودش را مبینه راستش یکم اولش ناراحت شدم ولی سریع رفتم تو اتاقش و سعی کردم خیلی خوب رفتار کنم و از اون موقعیت دورش کنم و حواسشو به یه جای دیگه بدم و خب بنظرم این برخورد خیلی بهتره تا اینکه خیلی سختگیرانه و با تهدید و سرزنش باهاشون برخورد کنیم».

۳-۳-۳. مضمون اصلی ۳: نگرش

تربیت جنسی امری تدریجی و مرحله‌ای است که باید بر اساس ویژگی‌های کودکان و نوجوانان صورت گیرد. در تربیت صحیح جنسی، صرف ارائه اطلاعات کافی نیست، بلکه رفتار و نگرش والدین نسبت به مسائل جنسی در اثربخشی و کارآمدی آموزش اهمیت بسزایی دارد. نگرش را می‌توان در سه زیرمضمون دسته‌بندی کرد:

اقتضای سن کودک:

کنجکاوی و پرسیدن سوالات جنسی توسط کودکان امری کاملاً طبیعی است. بیشتر والدین در مواجهه با کنجکاوی جنسی کودکان دچار تنش و نگرانی می‌شوند. اما باید پذیرفت که این رفتار نیز یکی از مراحل رشد کودکان است. نظر یکی از مادران در این باره: «اگه بتونیم کودمون را بشناسیم و بدونیم خیلی از رفتارایی که انجام میدن لازمه سنشونه و طبیعیه خیلی بهتر میتونیم باهاشون رفتار کنیم و آسویی بهشون نزنیم. به نظرم آموزش دیدن والدین خیلی تو این زمینه مهمه».

نگرش والدین:

منظور از هویت جنسی، پذیرش ویژگی‌های زیستی، شناختی، عاطفی و اجتماعی است که به صورت متفاوت در هر دو جنس پدیدار می‌شود. برای یادگیری نقش جنسیتی و تحقق یافتن هویت مطلوب جنسی لازم است که والدین به عوامل و زمینه‌های موثر در ایجاد این نقش و هویت توجه کنند و بینش و نگرش خود را نسبت به مسائل تربیت جنسی سنجیده کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید: «احساس میکنم در سالهای اخیر خیلی آموزش تربیت جنسی زیاد شد و واقعا برای خودش پرتاب بود و ارتقای سطح افکار عمومی بود و به نظرم این آموزشها اگه برای همه پدر مادرا به صورت اجباری باشه خب خیلی خوب میشه و از بسیاری از مشکلات تو این زمینه کم میشه».

عدم مشغولیت ذهنی کودک:

برخی والدین به دلیل عقاید خود، علاقه‌ای به صحبت درباره مسائل جنسی ندارند زیرا تصور می‌کنند ارائه اطلاعات موجب بیدار شدن غریزه جنسی کودکان می‌شود. در حالی که اگر کودکان پاسخ‌های مناسبی از طریق والدین دریافت کنند، مشغولیت ذهنی نخواهند داشت و والدین را منبعی جهت پاسخگویی به سوالات خود بر می‌گزینند و کمتر در معرض آسیب‌ها و رفتارهای پرخطر قرار می‌گیرند. در مورد عدم ایجاد مشغولیت ذهنی برای کودکان در مورد سوالات جنسی یکی از مادران می‌گوید: «خودم و پدرش تمام تلاشمونو می‌کنیم که بستری برای کنجکاوی بیشتر و درگیر شدن ذهنش تو این سن برایش ایجاد نکنیم».

۳-۲-۴. مضمون اصلی ۴: رعایت کردن

رفتار جنسی والدین به‌عنوان الگو برای پیدایش تدریجی تمایلات جنسی و جلوگیری از بیداری جنسی در کودکان بسیار تعیین‌کننده است. والدین الگویی هستند که فرزندان نحوه برخورد و رفتار با جسم و جنسیت خود و دیگران را از آن‌ها می‌آموزند و باید بدانند تمامی کارهایی که انجام می‌دهند بر فرزندانشان تأثیر دارد (تبریزی و ترابی، ۱۴۱۰). در این پژوهش، منظور از رعایت کردن، رعایت پوشش والدین می‌باشد که مضمون اصلی رعایت کردن در پژوهش حاضر را می‌توان به دو زیرمضمون تقسیم‌بندی کرد:

رعایت و حفظ حریم شخصی:

حریم خصوصی یک حق انسانی است که رعایت و حفظ آن موجب احساس امنیت و آرامش فرد می‌شود. حریم شخصی به فرد این امکان را می‌دهد تا برای محافظت از خود مرزهایی ایجاد کند. به عبارت دیگر، حریم شخصی همان اطلاعات و زندگی شخصی فرد است که دسترسی غیرمجاز به آن ممکن است باعث آسیب فرد و خدشه به دایره امن او شود. حریم شخصی به معنی مرزهای فیزیکی، ذهنی و احساسی مخصوص هر فرد است و باعث می‌شود تا هر فرد بتواند هویت، عقاید، نگرش و احساسات خاص خود را داشته باشد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید: «بسیاری از کنجکاوی‌ها و سوالاتی که ذهن بچه‌ها را درگیر می‌کند ممکن است از این موضوع باشد که پدر و مادر اصول درستی را رعایت نکنند ولی اگر پدر و مادر حریم شخصی و روابط درستی با هم داشته باشند خیلی در تربیت درست و رعایت اصول تربیت جنسی کودکان مهمه».

رعایت پوشش والدین:

خانواده اولین نهادی است که فرزندان در آن رشد می‌کنند و بسیاری از اولین آموزه‌های زندگی خود را در این نهاد تجربه می‌کنند. رفتار والدین و نحوه پوشش والدین در فرزندان اثرات مستقیمی برجای می‌گذارد و باعث شکل‌گیری اولین ذهنیات فرزندان می‌شود. نوع رفتار و پوشش والدین به سبک فرزندپروری آن‌ها بستگی دارد که در هر خانواده متفاوت است و میزان پوشش والدین در خانواده‌های مختلف، با فرهنگ‌ها و اعتقادات مختلف، متفاوت است. رعایت پوشش مناسب، موجب آرامش و امنیت در خانواده شده و در نتیجه رشد طبیعی کودکان را نیز تضمین می‌کند. نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره: «من و پدر سعی می‌کنیم نحوه پوششمون در خونه خیلی مناسب و عادی باشه و کاری نکنیم که حساس بشه و از همان اول تولد تا الان که پنج سالشه اینو رعایت کردیم».

۳-۲-۵. مضمون اصلی ۵: واکنش

تربیت جنسی یکی از کارکردهای اساسی و مهم نظام آموزشی است که همواره به دلیل وجود پاره‌ای از سوء تفاهم‌های فکری و موانع اجرایی با مشکلاتی دست به گریبان بوده و همین امر زمینه‌ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحرافات رفتاری

در میان کودکان می‌شود. در این اثنا، برخی از والدین نیز به دلیل عقاید و بینش‌های خود علاقه‌ای به صحبت کردن درباره مسائل و آموزه‌های جنسی ندارند و واکنش‌های نامناسبی در برابر سوالات فرزندان خود با محتوای جنسی دارند. در این پژوهش، منظور از واکنش، عکس‌العملی است که والدین در برابر سوالات و رفتارهای جنسی کودکان خود دارند. زیرمضمون این مفهوم در این پژوهش «جبهه نگرفتن والدین» در برابر سوالات کودکان می‌باشد.

جبهه نگرفتن:

گروهی از والدین، با بیان موضوعات مربوط به تربیت جنسی راحت نیستند و به علت شرم و خجالتی که نسبت به این موضوعات دارند همیشه از کنار مسائل مرتبط با تربیت جنسی به آسانی می‌گذرند و گروهی از والدین نیز فکر می‌کنند که آگاهی زیادی برای تربیت جنسی فرزند خود و مواجهه با مسائل جنسی ندارند. در امر تربیت جنسی هرچه والدین آگاهی و آموزش‌های بیشتر از منابع معتبر دریافت کنند فرزندان آنها به روش اصولی و صحیح با مراحل تحول روانی جنسی آشنا شده و به حداکثر رشد و بالندگی خواهند رسید. دیدگاه یکی از مادران در این زمینه: «اگر دخترم سوالی هم میکرد سعی می‌کردیم جوری جواب بدیم که مثلا نگیم وای اینا چه حرفاییه که داری میزنی نه اینو نباید بگی و حتما پاسخ سوالاتشو میدادیم و اگر در مهمانی هم با دوستانش رفتاری انجام میدادند در منزل و به دور از جو هیجانی در اون مورد باهاش صحبت می‌کردیم».

۳-۲-۶. مضمون اصلی ۶: زندگی اجتماعی

خانواده اولین محیطی است که کودک در آن از چگونگی روابط اجتماعی آگاه می‌شود. کودکان نخستین دلبستگی عاطفی نزدیک و صمیمی خود را در خانواده برقرار می‌سازند و درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی را در آن آغاز می‌کنند. خانواده، جامعه کوچکی است که یکی از مهم‌ترین اهداف آن، رشد تکامل اجتماعی کودکان است. مهارت‌های اجتماعی فرد را قادر می‌سازد تا با دیگران رابطه اثربخش داشته و از واکنش‌های نامناسب اجتماعی خودداری کند. همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغازگر رابطه بودن نمونه‌هایی از این نوع رفتار هستند. یادگیری رفتارهای فوق و ایجاد رابطه اثربخش با دیگران یکی از دستاوردهای دوران کودکی است (بخشی بارزبلی و همکاران، ۲۰۱۳). مضمون زندگی اجتماعی به دو زیرمضمون تقسیم‌بندی شده است:

ارتباط کودک با خانواده:

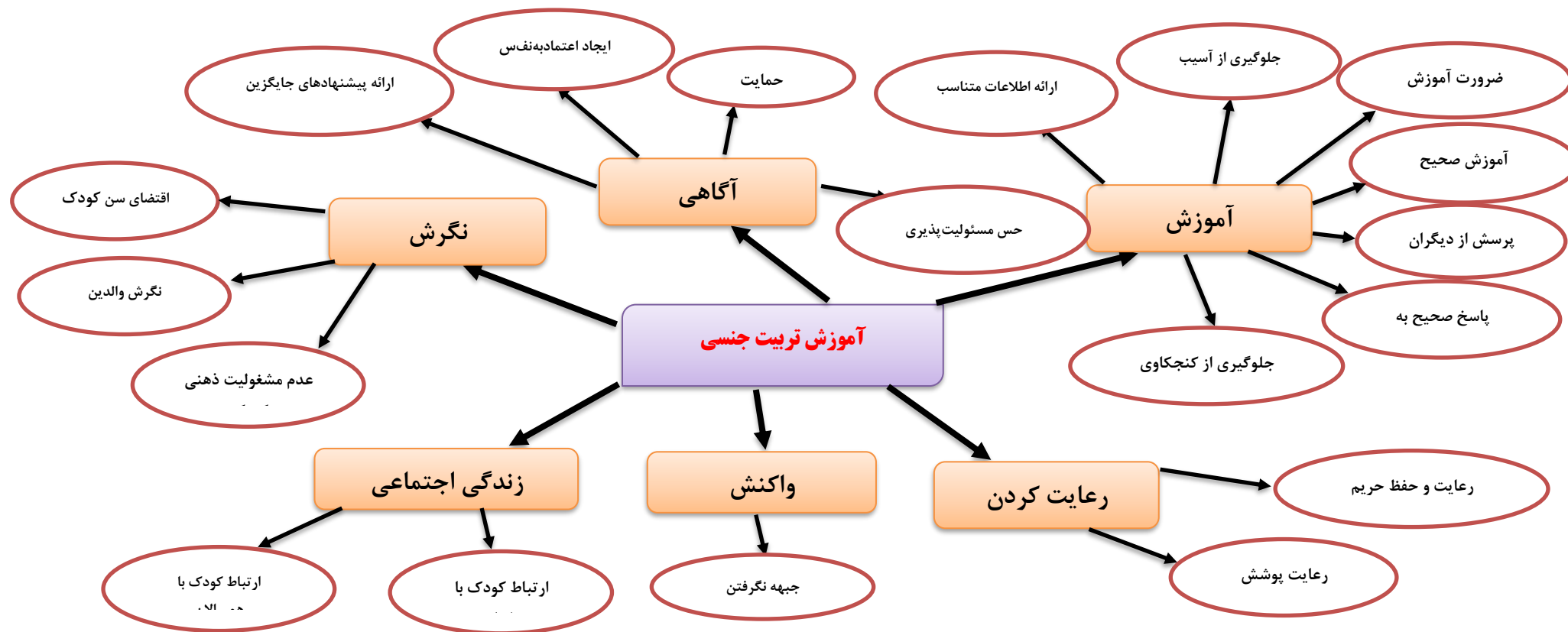
یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین دوران زندگی، دوران کودکی است که در آن شخصیت فرد پایه‌ریزی شده و شکل می‌گیرد. در تعامل والد- فرزند، ایجاد و حفظ رابطه میان والدین و فرزندان امری حیاتی است. ارتباط سبب تعامل قوی میان والدین و کودک می‌شود و تأثیر فراوانی بر درک، پذیرش متقابل والدین و کودک دارد. نوع تعامل والد- فرزند اصلی‌ترین عامل ایجاد احساس امنیت و عشق در خانواده است (اسچیلینگ و همکاران، ۲۰۱۱). یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد اهمیت ارتباط کودک و خانواده می‌گوید: «پدر و مادر باید فضایی بین خودشون و بچسون ایجاد کنند که اگه اتفاقی هم افتاد خود بچه بیاد ماجرا رو تعریف کنه و پدر و مادر اولین افراد زندگی‌ش باشند و برای گفتن حرفا و احساساتش به اونا ترس و دلهره نداشته باشه».

ارتباط کودک با همسالان:

دوستان و همسالان از عوامل مهم اجتماعی شدن فرد به شمار می‌آیند و می‌توانند در یادگیری، پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های تحولی فرد نیز نقش داشته باشند. در محیطی که همسالان ارتباط صحیح و مناسب با هم دارند، مهارت‌های اجتماعی مهم مانند

^۱. Schilling et al

همکاری، رقابت و صمیمیت آموخته می‌شود. در چنین شرایطی نه تنها یادگیری افزایش می‌یابد بلکه رفتارهای اجتماعی مناسب نیز رشد می‌کند. ناتوانی در برقراری رابطه مطلوب بین همسالان، موجب طرد و عدم محبوبیت می‌شود. تحقیقات زیادی نیز نشان می‌دهند که بازی با همسالان موجب رشد اجتماعی کودکان می‌شود. نظر یکی از مادران درباره این موضوع بدین نحو است: «آموزش‌هایی که برای مسایل تربیت جنسی به پسر دادم در برخورد با دوستاش و یا حتی دوستای مهدکودکش که جنس مخالف بودند بسیار موثر بوده و حتی اگه در یه موقعیت خطر هم قرار بگیره بلند بلند آموزشای منو به دوستاش میده و خیلی خوب میتونه هم مراقب خودش باشه و هم به دوستاش یاد بده مراقب خودشون باشن».

شکل ۱: یافته‌های پژوهش

در جدول ۲، کدگذاری، مضمون اصلی و زیرمضمون‌های مصاحبه‌های مختلف استفاده شده تا نحوه استخراج زیرمضمون‌ها نمایان شود.

جدول ۲: نمونه کدگذاری مصاحبه

مضمون اصلی	زیرمضمون	فراوانی زیرمضمون	روایت‌های برگرفته از مصاحبه
آموزش	ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک	۹	یجوری که در حد فهمش باشه مثلا براش توضیح بدم
	جلوگیری از آسیب در کودکی	۲۶	این آموزش باعث میشه واکنش مناسب‌تری از خودشون نشون بدن و کمتر آسیب ببینن
	ضرورت آموزش والدین	۱۴۹	به نظر من همه مادرا پدرا واقعا به آموزشی را باید ببینن حتی قبل از بچه دار شدن
	آموزش صحیح کودک	۴۴	اطلاعات در خورد سنش رو بهش میدم نه کمتر نه بیشتر
	پرسش از دیگران	۴	باید اینقدر اطلاعات و توانایی داشته باشم که پاسخ سوالشو بدم که دیگه نره از بقیه منابع جوابهای نادرست پیدا کنه
	پاسخ صحیح به سوالات کودک	۸۹	خیلی هوشیارانه‌تر به سوالاتش پاسخ میدم و مطابق با سوال خودش جواب میدم
	جلوگیری از کنجکاوی نامناسب	۱۵	که وقتی سوالی میپرسه جوری رفتار نکنم و گارد نگیرم که کنجکاویش بیشتر بشه
	حس مسئولیت‌پذیری	۷	حواسمون به بچمون و حتی بازی‌هایی که انجام میدن حتما باید باشه
	حمایت	۷	من در همه حال باید حامی فرزندم باشم و اگر یوقت مشکلی پیش اومد باید بچم را حمایت کنم
	آگاهی	ایجاد اعتماد به نفس	۱۲
ارائه پیشنهادهای جایگزین		۲۰	در مواقع بحرانی سعی می‌کنم از اون موقعیت دورش کنم و حواسشو به یه جای دیگه بدم و خب بنظرم این برخورد خیلی بهتره
اقتضای سن کودک		۳۰	اگه بتونیم کودکمون را بشناسیم و بدونیم خیلی از رفتارایی که انجام میدن لازمه سنشونه و طبیعیه خیلی بهتر میتونیم باهاشون رفتار کنیم
نگرش	نگرش والدین	۲۳	بنظرم این آموزشها اگه برای همه پدر مادرا به صورت اجباری باشه خب خیلی خوب میشه و از بسیاری از مشکلات تو این زمینه کم میشه
	عدم مشغولیت ذهنی کودک	۶	من و پدرش تمام تلاشمونو می‌کنیم که بستری برای کنجکاوی بیشتر و درگیرشدن ذهنش تو این سن براش ایجاد نکنیم
رعایت کردن	رعایت و حفظ حریم شخصی	۱۳	اگر پدر و مادر حریم شخصی و روابط درستی با هم داشته باشند خیلی در تربیت درست و رعایت اصول تربیت جنسی کودکان مهمه
	رعایت پوشش والدین	۱۲	من و پدر سعی می‌کنیم نحوه پوششمون در خونه خیلی مناسب و عادی باشه و کاری نکنیم که حساس بشه
واکنش	جبهه نگرتن	۳۰	من و پدر سعی می‌کردیم سوالاتشو جواب بدیم و نگیم وای اینا چه حرفاییه که داری میزنی نه اینو نباید بگی و حتما پاسخ سوالاتشو میدادیم
	ارتباط کودک با خانواده	۱۳	پدر و مادر باید فضایی بین خودشون و بچشون ایجاد کنند که اگه اتفاقی هم افتاد خود بچه بیاد ماجرا رو تعریف کنه و پدر و مادر اولین افراد زندگی‌ش باشند
زندگی اجتماعی	ارتباط کودک با همسالان	۱۶	آموزش‌هایی که برای مسایل تربیت جنسی به پسرم دادم در برخورد با دوستانش و یا حتی دوستای مهدکودکش که جنس مخالف بودند بسیار موثر بوده

۴. بحث و نتیجه‌گیری

جامعه‌ای سالم نیازمند افرادی سالم با هویت اجتماعی و فردی مناسب است و این دو در نهاد خانواده پایه‌ریزی می‌شود. از این رو والدین به‌ویژه مادران باید به نقش مهم خود در آگاهی جنسی فرزندان توجه کنند. از این رو پژوهش حاضر با هدف واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت والدین نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان انجام شده که نتایج آن شامل مضمون‌های اصلی آموزش با هفت زیرمضمون «ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک، جلوگیری از آسیب در کودکی، ضرورت آموزش والدین، آموزش صحیح کودک، پرسش از دیگران، پاسخ صحیح به سوالات کودک و جلوگیری از کنجکاوی نامناسب»، آگاهی با چهار زیرمضمون «حس مسئولیت‌پذیری، حمایت، ایجاد اعتماد به نفس و ارائه پیشنهادهای جایگزین»، نگرش با سه زیرمضمون «اقتضای سن کودک، نگرش والدین و عدم مشغولیت ذهنی کودک»، رعایت کردن با دو زیرمضمون «رعایت و حفظ حریم شخصی و رعایت پوشش والدین»، واکنش با یک زیرمضمون «جبهه‌نگرفتن» و زندگی اجتماعی با دو زیرمضمون «ارتباط کودک با خانواده و ارتباط کودک با همسالان» می‌باشد.

با توجه به اینکه والدین نخستین و قابل‌اعتمادترین افراد جهت تربیت کودکان بوده و مهم‌ترین حامی فرزندان در حل مشکلات و چالش‌های رشدی هستند، نقش و اهمیت آن‌ها در آموزش تربیت جنسی فرزندان، بسیار حائز اهمیت است. والدین دارای نقش کلیدی در سلامت جنسی، رشد و شکل‌گیری اعتماد به آینده در کودک هستند. پدر و مادر از ابتدا تا انتها با مراحل مختلف رشد کودک، کنجکاوی‌ها و سوالات همراه کودک هستند و می‌توانند اطلاعات سازگار با ارزش‌های خود را به فرزندان انتقال دهند. بهترین مربی آموزش جنسی به کودک، والدین او هستند؛ زیرا کودک همواره باید احساس کند که والدین در هر زمانی برای پاسخگویی در کنار او هستند. با آموزش کودک توسط والدین احساس صمیمیت و اعتماد بین کودک و والدین افزایش می‌یابد و کودک می‌تواند به راحتی مسائل و سوالات خود را با والدین مطرح کند. در این پژوهش نیز آموزش والدین و در نتیجه کسب آگاهی آنها از مضمون‌های اصلی می‌باشند که به عنوان پیش‌شرط‌های مهم در تربیت جنسی کودکان است. بر این اساس، آموزش به والدین در جهت افزایش آگاهی‌های موردنیاز، به‌عنوان بهترین راهنمای کودک بوده تا به موقع این آموزش‌ها در اختیار او قرار گرفته و مورد استفاده واقع شود و در نتیجه از اطلاعات نادرستی که بعضاً از منابع غیر موثق کسب می‌شود پیشگیری نماید. به هر میزان که والدین در تربیت جنسی کودک از روش‌ها و برنامه‌های جامع، اصولی و منطقی استفاده کنند، تربیت جنسی کامل‌تری انجام خواهد شد و زندگی سالم‌تری شکل خواهد گرفت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش [فان دردوف \(۱۳۹۷\)](#)، [ویکرل و همکاران \(۲۰۱۷\)](#)، [رشید و حسینی نظری \(۱۳۹۶\)](#) و [قربانی و همکاران \(۱۳۹۶\)](#) همسو می‌باشد.

از آنجاییکه کودکان همواره آسیب‌پذیرترین قشر جامعه هستند و نیاز به حمایت بزرگسالان به‌خصوص والدین خود دارند، ارتقای آگاهی والدین در مورد کودک‌آزاری و پیشگیری از آن حائز اهمیت است. ارتقای آگاهی والدین راجع به مسائل تربیت جنسی به‌طور مستقیم و بارزی آگاهی فرزندان آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با اینحال، بسیاری از خانواده‌ها حاضر به قبول این مسئولیت به‌طور کامل نمی‌شوند و تصور می‌کنند که آموزش مسائل جنسی به کودکان مسئله‌ای است که کودک به مرور زمان، به‌طور خودبه‌خود می‌آموزد؛ برخی از والدین نیز به‌علت عدم دانش و مهارت کافی برای آموزش مسائل جنسی یا به‌علت ترس از حرمت‌شکنی از هرگونه آموزشی در این زمینه امتناع کرده و این وظیفه را به جامعه بیرون محول می‌کنند که این تصمیم‌گیری کودکان را در معرض آسیب‌ها و خطرات بیشتری قرار می‌دهد.

در تربیت جنسی کودکان، صرف آموزش و تبدیل شدن به یک منبع آگاهی موثق کافی نیست، بلکه رفتار و نگرش والدین مخصوصاً مادر نسبت به امور جنسی در کارآمدی آموزش نقش بسزایی دارد. از آنجایی که شکل‌گیری نگرش در کودکان اغلب به وسیله مشاهده رفتار دیگران به ویژه والدین شکل می‌گیرد به همین دلیل نگرش والدین بر نگرش کودکان تأثیر زیادی دارد. به‌طور عمده والدین از نگرش‌های تثبیت شده خود پیروی می‌کنند اما با آموزش می‌توان نگرش آنها را تغییر داد و در نتیجه تغییر نگرش، رفتار آنها نیز تغییر می‌یابد. با کسب دانش و ارتقای آگاهی، نگرش مثبت‌تری به تربیت جنسی ایجاد خواهد شد ([لی و کیم، ۲۰۱۷](#)) و والدین درمی‌یابند که این مرحله جزیی از فرآیند رشد آنها است و واکنش هیجانی در هنگام پرسش کودک خود نشان ندهند. بنابراین در پی ایجاد نگرش مثبت و نداشتن احساس گناه نسبت به آموزش تربیت جنسی، والدین به کودک خود آموزش‌های تربیت

جنسی اصولی و درست را داده و کودک نیز بهتر می‌تواند از خود مراقبت کند و در نهایت رفتار جنسی مناسب و ایمنی را از خود نشان دهد و سلامت روان بالاتری را داشته باشد.

در این پژوهش سعی شد نقش آموزش تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به پاسخگویی سوالات جنسی فرزند خود واکاوی و شناسایی شود. به نظرمی‌رسد که آگاهی والدین مخصوصاً مادران و ارائه آموزش صحیح تربیت جنسی موجب می‌شود تا کودکان ارزش‌های مربوط به هنجارهای خوب را بهتر درک کنند؛ بنابر این لازم است که از دانش، نگرش و عملکرد مناسب برخوردار بوده تا قادر باشند آموزش‌های مورد نیاز فرزندان خود را به آنها ارائه دهند.

به‌دلیل محدودیت‌های ایجاد شده در پی انتشار ویروس کووید-۱۹ و در نتیجه نداشتن دسترسی آسان به نمونه‌های بیشتر، توصیه می‌شود پژوهش حاضر در بافت‌های پژوهشی دیگر نیز انجام شود، همچنین در زمان انجام مصاحبه‌ها به دلیل شیوع ویروس کووید-۱۹، مصاحبه‌ها به صورت تلفنی و آنلاین انجام شد. حال با توجه به پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ای تدوین و اجرا شود تا والدین قبل از اقدام به فرزندآوری، با مطالعه و مشورت از متخصصین این حوزه با درایت بیشتر در مسیر فرزندپروری گام بردارند، همچنین تمهیداتی جهت ایجاد یک الگوی مناسب برای تربیت جنسی فراهم شود که متناسب با فرهنگ و ارزش‌های جامعه باشد تا هم در اختیار متخصصان برای آموزش والدین قرار گیرد و در وهله بعدی نیز جهت تدوین کتاب‌های درسی و بروشورهای آموزشی مورد استفاده قرار گیرد. در نهایت علاوه بر خانواده‌ها، آموزش تربیت جنسی در محیط‌های آموزشی مانند مهدکودک‌ها و مدارس نیز متناسب با سن کودکان انجام شود تا جهت ارتقای مهارت جرأت‌ورزی کودکان و خودمراقبتی آنان مؤثر باشد. و افزون بر این موارد، در سطح ملی نیز یک منبع آموزشی جامع جهت سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های استراتژی در آموزش جنسی نیاز است تا آگاهی جمعی در این زمینه صورت گیرد.

۵. ملاحظات اخلاقی

تمام مصاحبه‌شوندگان به طور آگاهانه و با رضایت شخصی در مطالعه شرکت کردند و از آنها رضایت‌نامه کتبی اخذ شد. در جهت رعایت حقوق شرکت‌کنندگان و رعایت اصل رازداری، اطلاعات افراد بدون نام و نام خانوادگی ثبت و ضبط شد.

۶. حمایت مالی و سپاسگزاری

اجرای این پژوهش بدون دریافت کمک‌های مالی انجام شده است. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت تمامی شرکت‌کنندگان تشکر و قدردانی کنند.

۷. تعارض منافع

بنابراین اظهار نویسندگان این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی نداشته است.

منابع فارسی :

- ابوالمعالی، خ. (۱۴۰۰). پژوهش کیفی از نظریه تا عمل. تهران: علم. <https://www.iranketab.ir/book/61620-research>
- ارجمندنیبا، ع. ا. و علوی‌نژاد، ث. (۱۳۹۹). تربیت جنسی (با نگاه تحولی). تهران: انتشارات رشد فرهنگ
- افشاری، پ.، پژوهیده، ز.، یزدی‌زاده، ح.، محمدی، س.، و تابش، ح. (۱۳۹۷). بررسی نیازهای آموزشی دختران ۱۴ - ۱۱ ساله درباره سلامت جنسی. مجله پرستاری و مامایی جامع نگر، ۲۶(۱۷۹)، ۹-۱. <https://hnmj.gums.ac.ir/article-1-620-en.html>
- بایگی، ن. و بزازبان، س. (۱۳۹۹). اثربخشی تربیت جنسی بر جرأت‌ورزی کودکان کار دختر ۹ تا ۱۱ ساله منطقه ۱۲ شهر تهران. نخستین کنفرانس ملی علوم شناخت و تعلیم و تربیت. ۲۶ آذر ۱۳۹۹، شیراز، ایران. <https://civilica.com/doc/1142880>
- بخشی‌بارزلی، م.، پورمحمدرضای‌تجریشی، م.، ادیب‌سرشکی، ن.، و میکائیلی، ع. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش نظریه ذهن بر بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با ناتوانی هوشی تحولی. مجله توانبخشی، ۱۴(۲)، ۶۹-۶۱. <http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1081-fa.html>

رزاقی، ر. (۱۳۹۳). آموزش موضوعات جنسی. تهران: دانژه

رشید، خ. و حسینی اصل نظرو، م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آنان. *نشریه آموزش و ارزیابی*، ۱۰(۳۷)، ۱۶۲-۱۴۳. <https://sanad.iau.ir/Journal/jinev/Article/972787>

رفایی شیرپاک، خ.، چینی چیان، م.، افتخاراردیبیلی، ح.، پوررضا، ا.، و رمضان خانی، ع. (۱۳۸۹). نیازسنجی آموزش سلامت جنسی در زنان مراجعه کننده به واحد تنظیم خانواده مراکز بهداشتی درمانی شهر تهران. *پایش*، ۹(۳)، ۲۶۰-۲۵۱. <http://payeshjournal.ir/article-1-563-fa.html>

زندوانیان، ا.، و شمشادی، ص. (۱۳۸۹). ابعاد و مراحل تربیت جنسی دختران و زنان از نظر اسلام. *نشریه بانوان شیعه*، ۷(۲۵)، ۹۸-۶۶. <https://www.magiran.com/p1042196>

تبریزی، م.، و ترابی، ز. (۱۴۰۱). *آموزش مسائل جنسی به کودک و نوجوان (پاسخ مناسب برای سؤالیهای کودکان)*. تهران: انتشارات فراروان.

صالحی، ک.، بازرگان، ع.، صادقی، ن.، و شکوهی یکتا، م. (۱۳۹۴). بازنمایی ادراکات و تجارب زیسته معلمان از آسیب‌های احتمالی ناشی از اجرای برنامه ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی. *فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و* ، ۹۹-۵۹. https://jresearch.sanjesh.org/article_15057.html?lang=fa

فان دردوف، س. (۱۳۹۷). *تمایلات جنسی کودکان و نوجوانان*. ترجمه‌ی گیل اوا. نشر الکترونیک کتاب سبز. <https://ketabesabz.com/di/58108>

قربانی، م.، زمانی علویجه، ف.، شهری، پ.، زارع، ک.، و مرعشی، ط. (۱۳۹۴). شناخت کنجکاوهای جنسی کودکان: مقدمه‌ای بر آموزش و ارتقای سلامت جنسی آنان. *فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت*، ۳(۳)، ۲۱۰-۱۹۸. <http://journal.ihepsa.ir/article-1-328-fa.html>

قلندری، ض.، و رفیعی، ا. (۱۳۹۳). اهمیت توجه به نقش والدین در شکل‌گیری هویت جنسی کودکان. *اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم رفتاری*. ۲۹ بهمن ۱۳۹۳، تهران، ایران. <https://civilica.com/doc/385474>

لطف آبادی، ح. (۱۳۹۰). *روانشناسی رشد (۲) نوجوانی جوانی و بزرگسالی*. تهران: سمت

میردی، ک.، حسن‌پور ازغدی، ب.، و امیری فراهانی، ل. (۱۳۹۶). آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش‌دبستانی. مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران (*نشریه پرستاری ایران*)، ۳۰(۱۰۶)، ۴۵-۳۵. <https://ijn.iuims.ac.ir/article-1-2441-fa.html>

محمدپور، ا. (۱۳۹۰). *روش تحقیق کیفی، ضد روش ۱، منطق و طرح روش‌شناسی کیفی*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

محمدزاده، ز.، و صالحی، ک. (۱۳۹۴). آسیب‌شناسی نشاط و پویایی علمی در مراکز علمی و دانشگاهی مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی. *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۳(۱۱)، ۲۵-۱. https://www.jmsp.ir/article_11013.html?lang=fa

مفیدی، ف. (۱۳۹۳). *مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان*. تهران: انتشارات سمت.

References

- AbulMa'ali, Kh. (2021). *Qualitative research from theory to practice*. Tehran: Elm. <https://www.iranketab.ir/book/61620-research> (In Persian)
- Afshari, P., Pazhohide, z., Yazdizadeh, H., Mohammadi, S., & Tabesh, H. (2016). Examining the educational needs of 11-14-year-old girls about sexual health. *Journal of holistic Nursing and Midwifery*, 79(25), 1-9. <https://hnmj.gums.ac.ir/article-1-620-en.html> (In Persian)
- Allen, B., Timmer, S.G., & Urquiza, A. j. (2016). Parent-Child Interaction Therapy for sexual concerns of maltreated children: A preliminary investigation. *Child Abuse & Neglect*, 56, 80-88. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.008>

- Alquaiz, A. M., Almuneef, M. A., & Minhas, H. R. (2012). Knowledge, attitudes, and resources of sex education among female adolescents in public and private schools in Central Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 33(9), 1001-1009. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22964813/>
- Arjamandania, A. A., & Alavinezhad, S. (2019). *Sexual education (with a developmental view)*. Tehran: Rosh Farhang Publications. (In Persian)
- Aviezer, O., Sagi-Schwartz, A., & Koren-Karie, N. (2003). Ecological constraints on the formation of infant-mother attachment relations: When maternal sensitivity becomes ineffective. *Infant Behavior and Development*, 26(3), 285-299. [https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(03\)00032-8](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(03)00032-8)
- Baigi, N., & Bazazian, S. (2019). The effectiveness of sex education on the assertiveness of 9-11-year-old female workers in District 12 of Tehran. The first national conference of cognitive science and education. 16 Dec 2020, Shiraz, Iran. <https://civilica.com/doc/1142880/> (In Persian)
- Bakhshi-Barzili M, Pourmohammadreza-Tajrishi M, Adib-Sereshki N, mikaeili E. (2013). The Effect of Theory of Mind Training on Social Skills Improvement in Intellectually Disabled Students. *Archives of Rehabilitation*, 14(2) :61-69. <https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1081-en.html> (In Persian)
- Beardslee, W. R. & Trustee, j. B. (2016). *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/21868>
- Bornstein, M. H. (2006). Some metatheoretical issues in culture, parenting, and developmental science. In Q. Jing, M. R. Rosenzweig, G. d'Ydewalle, H. Zhang, H. C. Chen, & K. Zhang (Eds.), *Progress in psychological science around the world* (pp. 245-260). London: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315793184>
- Cardoso, A., Silva, A. P., & Marin, H. (2015). Parenting competencies: development of an assessment instrument. *Journal of Nursing Referência*, 3(4), 7-16. <http://dx.doi.org/10.12707/RIV14012>
- Côté, S. M., Larose, M. P., Geoffroy, M. C., Laurin, J., Vitaro, F., Tremblay, R. E., & Ouellet-Morin, I. (2017). Testing the impact of a social skill training versus waiting list control group for the reduction of disruptive behaviors and stress among preschool children in child care: the study protocol for a cluster randomized trial. *BMC Psychology*, 5, 29. <https://doi.org/10.1186/s40359-017-0197-9>
- Fisher, T. D., Davis, C. M., Davis, S. L., & Yarber, W. L., (2011). *Handbook of Sexuality-Related Measures*. New York: Routledge . <https://doi.org/10.4324/9781315881089>
- Fuller, A. K. (2014). Sexual Behavior Problems in Child Welfare: Predictors of Reliable Change. Master's thesis of Psychology. Loyola University Chicago. https://ecommons.luc.edu/luc_theses/2236/
- Ghalandari, Z., & Rafiee, A. (2015). *The importance of paying attention to the role of parents in shaping the gender identity of children*. International Conference on Psychology and Behavioral Sciences, Tehran, Iran. <https://civilica.com/doc/385474/> (In Persian)
- Ghorbani, M., Zamani-Alavijeh , F., Shahry, P., Zare, K., Marashi, T. (2015). Understanding Childhood's Sexual Curiosity: An Introduction to Sexual Health Education and Health Promotion. *Iranian Journal of Health Education and Health Promotion*, 3(3), 198-210. <http://journal.ihepsa.ir/article-1-328-en.html> (In Persian)

- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Methodological Epistemological Inquiry. *Educational Technology Research and Development*, 30(4), 233-252. [DOI:10.1007/BF02765185](https://doi.org/10.1007/BF02765185)
- Heckman, J. J., & Mosso, S. (2014). The economics of human development and social mobility. *Annual Review of Economics*, 6(1), 689-733. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-040753>
- Krogh, s., & slentz. K. (2011). *Early chidhood education yesterday, today, and tomorrow* (Second Edition). New York: Routledge. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781136902765_A24325515/preview-9781136902765_A24325515.pdf
- Lee, E. M., & Kim, H. (2017). Development and effects of a children's sex education program for the parents of lower elementary grade students. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 47(2), 222-232. <https://doi.org/10.4040/jkan.2017.47.2.222>
- LotfAbadi, H. (2010). *Developmental psychology (2) Adolescence, youth and adulthood*. Tehran: Samt. (In Persian)
- Mobredi, K., Hasanpoor Azgahdy, S., Amiri Farahani, L. (2017). Knowledge and Attitude of Mothers toward Preschool Sexual Education. *Iran Journal of Nursing*, 30(106), 35-45. <http://dx.doi.org/10.29252/ijn.30.106.35> (In Persian)
- Mohammadpour, A. (2010). *Qualitative research method, anti-method 1, logic and design of qualitative methodology*. Tehran: Sociologists Publications. (In Persian)
- Mohammadzadeh, Z., & Salehi, K. (2015). Pathology of scientific vitality and dynamism in scientific and academic centers: A study according to "Phenomenology". *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 3(11), 1-25. https://www.jmsp.ir/article_11013.html?lang=en (In Persian)
- Mofidi, F. (2013). *Foundations of education in preschool*. Tehran: Samt Publications. <https://samt.ac.ir/fa/book/511> (In Persian)
- Overbeek, G., Stattin, H., Vermulst, A., Ha, T., & Engels, R. C. (2007). Parent-child relationships, partner relationships, and emotional adjustment: a birth-to-maturity prospective study. *Developmental Psychology*, 43(2), 429-437. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.2.429>
- Punch, S. (2002). Research with children: the same or different from research with adults?. *Childhood*, 9(3), 321-341. <https://doi.org/10.1177/0907568202009003005>
- RafaiShirpak, Kh., ChiniChian, M., Iftikhardebili, H., Pourreza, A., & RamzanKhani, A. (2010). Assessing the needs of sexual health education in women referring to the family planning unit of health centers in Tehran. *Payesh*, 9(3), 251-260. <http://payeshjournal.ir/article-1-563-en.html> (In Persian)
- Rashid, Kh., & Hosseini Nazarlou, M. (2016). Investigating the effect of sex education on enhancing parents' sexual knowledge and their sense of competence. *Scientific-Research Journal of Education and Evaluation*, 10(37),162-143. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jinev/Article/972787> (In Persian)
- Razaghi, R. (2013). *Teaching sexual topics*. Tehran: Danjeh. (In Persian)
- Roskos, K. A., Tabors, P. O., & Lenhart, L. A. (2004). *Oral Language and Early Literacy in Preschool: Talking, Reading, and Writing*. Newark, DE: International Reading Association.

- Salehi, K., Bazargan, A., Sadeghi, N., & Shokohi Yekta, M. (2014). Representation of teachers' perceptions and lived experiences of possible harms caused by the implementation of descriptive evaluation program in elementary schools. *Educational Measurement and Evaluation Quarterly*, 5(9), 59-99. https://jresearch.sanjesh.org/article_15057.html?lang=en (In Persian)
- Schilling, C. M., Walsh, A., & Yun, I. (2011). ADHD and criminality: A primer on the genetic, neurobiological, evolutionary, and treatment literature for criminologists. *Journal of Criminal Justice*, 39(1), 3-11. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.11.001>
- Suwansujarid, T., Vatanasomboon, P., Gaylord, N., & Lapvongwatana, P. (2013). Validation of the Parenting Sense of Competence Scale in Fathers: Thai Version. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, 44(5), 916-26. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24437327/>
- Tabrizi, M., & Torabi, Z. (1401). Teaching sexual issues to children and teenagers (proper answers to children's questions). Tehran: Fararawan Publications. (In Persian)
- van Dersdoff, S. (2017). Sexuality of children and adolescents. Translated by Gil Eva. Electronic publication of the Green Book. <https://ketabesabz.com/dl/58108>(In Persian)
- Wekerle, C., Goldstein, A. L., Tanaka, M., & Tonmyr, L. (2017). Childhood sexual abuse, sexual motives, and adolescent sexual risk-taking among males and females receiving child welfare services. *Child Abuse & Neglect*, 66, 101-111. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.013>
- Zandavani, A., & Shamshadi, P. (2010). Dimensions and stages of sexual education of girls and women from the point of view of Islam. *Journal of Shiite Woman*, 25(1), 66-98. <https://www.magiran.com/paper/1042196> (In Persian)

Analyzing the Role of Sex Education in Mothers' Awareness and Competence Regarding Children's Sexual Questions

Extended Abstract

Aim:

Childhood is the initial and most crucial stage of human life, representing a pivotal period for the development of fundamental skills (Mofidi, 2013). Parental influence during childhood surpasses that of other life stages (Beardslee & Trustee, 2016). Parents' understanding of the developmental process of children is a predicting factor for their successful growth and development (Bornstein, 2006). Families play a central role in children's lives and their upbringing in the early years. Sexual education is a continuously ongoing process that enables individuals to acquire the necessary information about sexual matters (Mobredi et al, 2017). Sexual education is not limited to a specific timeframe and it commences from birth, following a gradual and staged process as part of a child's development. Sex education is a subject that parents fear and hesitate to discuss with their children, and due to their beliefs, they are reluctant to address sexual issues and teachings, with the misconception that their child's awareness of these matters will result in them straying from the right path. However, they should know that the more and more accurate the children's information about their bodies and issues related to their gender, the more conscious their behavior will be. Since parents' needs concerning sexual education are often unclear, and perhaps many of them lack a proper understanding of sexual education. Given that parents are the first people to raise children and the most important supporters of children, their role and importance in teaching children about sex education is very important (Alquaiz et al., 2012). Research shows that children who are raised in an environment where talking about sex issues is free and positive are more successful in creating a healthy and positive sexual relationship in their lives and face fewer

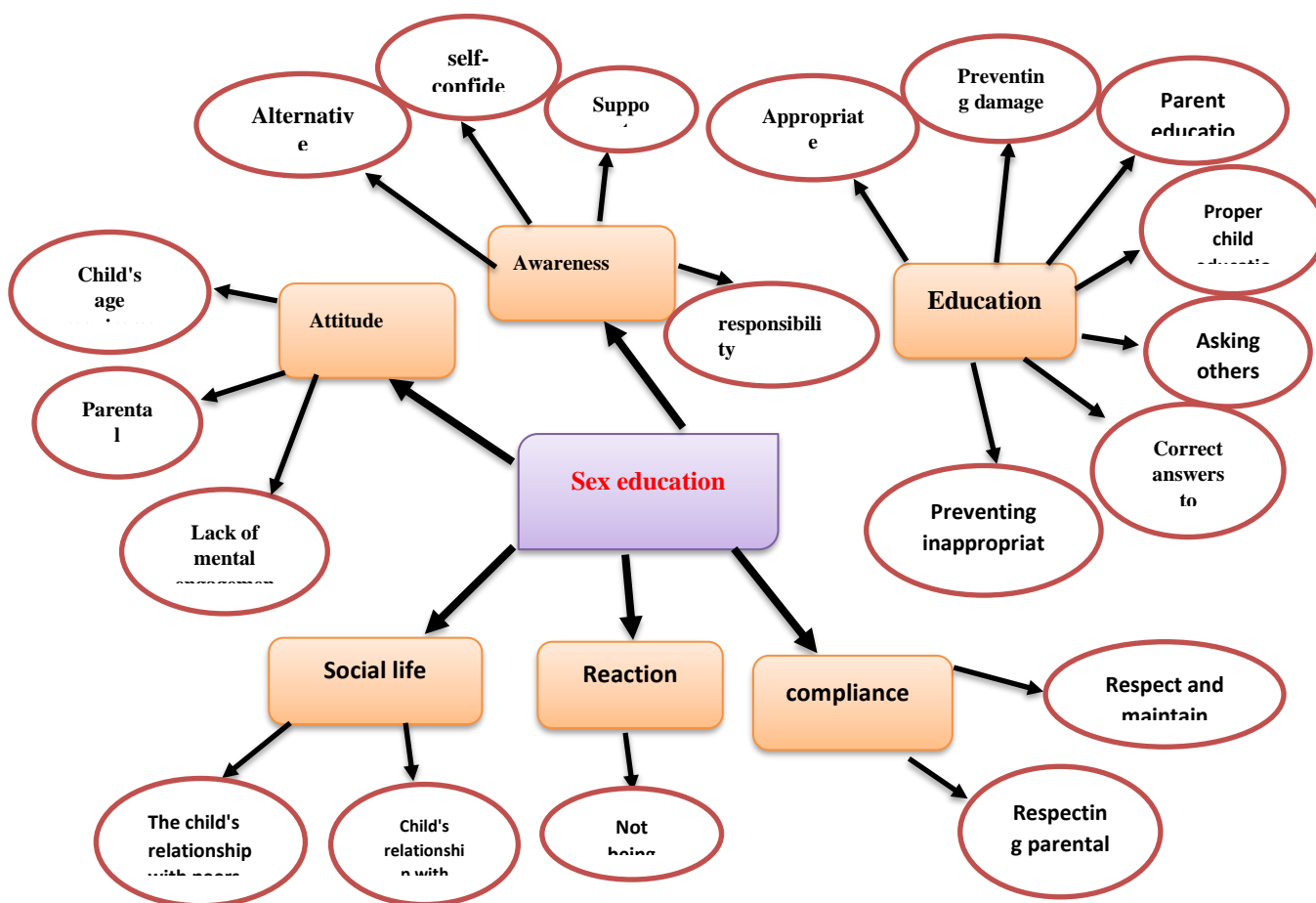
problems in this regard. Also, children who have gained awareness about sex issues in a positive and non-biased environment are stronger in dealing with sexual abuse. If these children are in a situation that leads to sexual abuse in some way, they talk to their parents and someone they trust more quickly and can better defend themselves (van Derdoff, 2017). According to a 2017 World Health Organization report, 26 percent of abused children worldwide have also been sexually exploited, and according to this report, 18 percent of victims of sexual abuse are girls and 8 percent are boys; however, only 1 percent of children who have been exposed to sexual abuse have been able to receive specialized help (RafaiShirpak et al., 2010). Awareness of parents, especially mothers, about gender issues such as how to appropriately deal with children's sexual questions, distinguishing normal sexual behavior from abnormal behavior, age-appropriate behaviors, when to teach sexual issues, how sexual identity is formed, puberty, and relationships with peers are effective in preventing children's maladaptive behaviors and in parents' sense of adequacy and self-efficacy. The level of awareness and type of insight of parents, especially mothers, play the greatest role in educating children's healthy sexual behaviors, especially in the preschool years. For this reason, it seems that the lack of scientific knowledge in this field is probably a good reason to evaluate children's sexual behaviors. Therefore, the current research aimed to educate parents about sex education, investigate why it is necessary, identify mothers' attitudes, so by answering all the questions, a fundamental step towards increasing parents' awareness of sex education and as a result, responsible parenting would be taken.

Methodology:

The present study employed a qualitative research method with a phenomenological approach. By using the lived experiences of mothers, their views on sex education training were identified in the period from January 5, 2022, to August 23, 2022. The research field included mothers in Tehran city who had undergone sex education training. Out of them, 20 mothers were purposefully selected through targeted sampling, considering the following criteria: 1. Age of at least 30, 2. Minimum education level of a bachelor's degree, and 3. Having children aged 3 to 5 years. To determine mothers' attitudes towards sex education, a semi-structured interview method was employed. After coordination with the interviewees, the interviews were conducted by telephone and each interview lasted an average of 40 to 50 minutes. The number of interviewees depends on the theoretical saturation of the research questions in this study. The interviews continued until the twentieth person, but no new content was obtained from the fifteenth interview, so theoretical saturation was achieved in the fifteenth interview. Then, all data were analyzed using the seven-step Colaizzi method and MAXODA software version 18.

Finding:

Based on the points extracted from semi-structured interviews and international findings, the consequences of sex education on mothers' attitudes and knowledge were analyzed. In fact, an in-depth analysis of the participants' interviews resulted in the extraction of six main themes including "education, awareness, attitude, compliance, reaction and social life" (Figure 1).

(Figure 1). Finding

Conclusion:

Given that parents are the first and most trusted people to educate children and are the most important supporters of children in solving developmental problems and challenges, their role and importance in educating children about sexual education is very important. In this study, educating parents and thus gaining their awareness of the main themes are important prerequisites for educating children about sexual education. Accordingly, educating parents to increase the required awareness is the best guide for the child so that this education is made available to him and used in a timely manner, and as a result, it prevents incorrect information that is sometimes obtained from unreliable sources. In the sexual education of children, it is not enough to simply educate and become a reliable source of knowledge. The behavior and attitude of parents, especially mothers, towards sexual matters play a significant role in the effectiveness of education. Since the formation of attitudes in children is often shaped by observing the behavior of others, especially parents, for this reason, the attitude of parents has a great impact on the attitude of children. Parents mainly follow their established attitudes, but with education, their attitude can be changed, and as a result, their behavior will also change. By gaining knowledge and improving awareness, a more positive attitude towards sexual education will be created (Lee and Kim, 2017), and parents will realize that this stage is part of their growth process and will not show an emotional reaction when their child asks. Therefore, in order to create a positive attitude and not feel guilty about sexual education, parents will give their child principled and correct sexual education, and the child will be able to take better care of himself and ultimately demonstrate appropriate and safe sexual behavior and have higher mental health.

Key words

Awareness, Children, Competence, Mothers, Sexual Education

Ethical Considerations

Informed consent and confidentiality of participants' information were strictly adhered to in this study. To respect the rights of participants and the principle of confidentiality, information about individuals was recorded without their names or surnames.

Acknowledgments

The authors are grateful to all participants for their cooperation in conducting this study.

Financial support

This research did not receive any financial support.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest related to this research